

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

Анотація. Проаналізовано точки зору на визначення понять "фінансова стійкість підприємства" й "управління фінансовою стійкістю", на основі дослідження виділено основні ознаки фінансової стійкості підприємства й уточнено поняття "фінансова стійкість підприємства" та "управління фінансовою стійкістю".

Аннотация. Проанализированы точки зрения на определение понятий "финансовая устойчивость предприятия" и "управление финансовой устойчивостью", на основе исследования выделены основные признаки финансовой устойчивости предприятия и уточнены понятия "финансовая устойчивость предприятия" и "управление финансовой устойчивостью".

Annotation. The author has analyzed different points of view concerning the definition of "financial sustainability of an enterprise" and "management of financial stability," and on the basis of the study the main features of the financial sustainability of an enterprise have been highlighted and the concepts of "financial sustainability of an enterprise" and "management of financial stability" have been specified.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, управління фінансовою стійкістю підприємства, ознаки, фінансові ризики.

У ринковій економіці стабільний розвиток підприємства характеризується його фінансовою стійкістю. Фінансова стійкість дозволяє розвиватися підприємству в умовах зовнішнього та внутрішнього середовищ, що змінюються, дає можливість здійснювати маневреність коштів, а також сприяє безперебійному процесу виробництва та реалізації продукції та послуг.

Саме тому актуальним постає питання розгляду сутності фінансової стійкості підприємства як об'єкта управління.

Науковцями, які приділяють значну увагу дослідженню фінансово-господарського стану підприємства, є: Азріліян А. Н., Лозовський Л. Ш., Савицька Г. В., К. Баранов та ін. [1 – 20].

Метою статті є уточнення сутності фінансової стійкості підприємства як об'єкта управління.

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість характеризує ефективність операційного, інвестиційного та фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, постачальників та власників.

Стійкий фінансовий стан досягається при достатньому власному капіталі, високій якості активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного та фінансового ризику, достатній ліквідності, стабільних доходах та широких можливостях залучення позикових коштів.

Серед авторів, які досліджували сутність оцінки та управління фінансовою стійкістю, немає єдиної точки зору до визначення поняття "фінансова стійкість підприємства". Тому слід згрупувати основні точки зору на визначення поняття "фінансова стійкість підприємства" у табл. 1.

Отже, з табл. 1 видно, що фінансова стійкість розглядається з різних позицій: з позиції ліквідності активів, наявності мінімального рівня резервів, платоспроможності. Так, у табл. 1 видно, що Белікова Т. В. [14] зараховує, по-перше, до фінансово стійких ті підприємства, джерелом фінансування яких є тільки власні кошти.

Але підприємства, що використовують у процесі своєї господарської діяльності лише власний капітал, значно обмежують темпи свого розвитку та можливості приросту рентабельності власного капіталу.

Отже, доцільно визначати оптимальне співвідношення між власними та позиковими коштами. По-друге, Белікова Т. В. [14], на думку автора, дещо категорично ставить питання щодо формування дебіторської та кредиторської заборгованості. Адже у процесі господарської діяльності, враховуючи фінансові можливості партнерів, що діють у невизначеному ринковому середовищі, підприємство змушене продавати чи купувати товари, роботи, послуги або за готівку, або в кредит.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття "фінансова стійкість підприємства"

Автори	Визначення поняття "фінансова стійкість підприємства"
Азріліян А. Н. [1]	Фінансова стійкість – це стабільність фінансового стану, що виражається у збалансуванні фінансів, достатній ліквідності активів, наявності необхідних резервів

Лозовський Л. Ш. [2]	Фінансова стійкість компанії характеризується співвідношенням власних та позикових коштів з темпами накопичення власних засобів у результаті господарської діяльності, співвідношенням довгострокових та короткострокових зобов'язань, забезпеченням матеріальних обігових коштів власними засобами
Л. Риманова [3]	Фінансова стійкість – це економічна категорія, що виражає систему економічних відносин, при яких підприємство формує тенденцію збільшення фінансового потоку при суспільно можливих темпах розвитку, може при збалансованому залученні кредиту та коштів субсидування забезпечувати активне інвестування та приріст оборотного капіталу, стимулювати відтворення робочої сили, створювати фінансові резерви, брати участь у формуванні бюджету
Савицька Г. В. [4]	Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єктів господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у зовнішньому та внутрішньому середовищах, що змінюються, та гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі у межах допустимого рівня ризику
Крилов С. І. [5]	Фінансова стійкість підприємства – це співвідношення власних та залучених коштів у структурі капіталу, характеризує фінансову незалежність підприємства від залучених джерел фінансування
Родіонова В. М., Федотова М. Д. [6]	Фінансова стійкість підприємства – це такий стан його фінансових ресурсів, їх розподіл та використання, що забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності у межах допустимого ризику
Абрютина М. С., Грачов А. С., Кован С. Є., Кочетков Є. П., Баранов К. С. [7 – 9]	Фінансова стійкість підприємства – це надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів
Бочаров В. В. [10]	Фінансова стійкість – це такий стан грошових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності при мінімальному рівні кредитного ризику
Гілярівська Л. Т. [11]	Фінансова стійкість – це цілеполягаюча властивість фінансового аналізу, пошук цілеполягаючих можливостей, засобів та способів її закріплення, має глибокий економічний сенс та визначає характер його проведення та зміст
Ващенко Л. О. [12]	Фінансова стійкість – це такий стан грошових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів, вказуючи на такі ознаки як платоспроможність, кредитоспроможність та мінімальний рівень підприємницького ризику.
Колесникова В. М. [13]	Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, який гарантує йому платоспроможність
Белікова Т. В. [14]	Фінансово стійким є такий суб'єкт господарювання, який придбаває активи (основні фонди, нематеріальні активи, обігові кошти) лише за рахунок власних коштів не допускає дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується вчасно за своїми зобов'язаннями

Унаслідок цього об'єктивно виникає дебіторська чи кредиторська заборгованість, і тому слід зважати на допустиму межу заборгованостей, а не на їхню відсутність взагалі.

По-третє, автор при визначенні фінансової стійкості акцентує увагу на термінах здійснення розрахунків. Але якщо в договірних документах терміни оплати заборгованостей визначено заздалегідь, то виникають протиріччя – як може суб'єкт господарювання, який не припускає дебіторської та кредиторської заборгованостей, несвоєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Ващенко Л. О. [12, с. 51] стверджує, що фінансова стійкість – це такий стан грошових ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів, вказуючи при цьому на такі її ознаки:

- 1) платоспроможність та кредитоспроможність;
- 2) мінімальний рівень підприємницького ризику.

При цьому автор під платоспроможністю розуміє здатність підприємства платити за своїми зобов'язаннями у конкретний (поточний) момент часу. Але оскільки забезпечити необхідну суму для погашення всіх термінових зобов'язань за рахунок власних коштів підприємство не завжди в змозі, то воно змушене залучати додатково короткострокові кредити банку, або збільшувати кредиторську заборгованість перед постачальниками. Тобто в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища будь-яке підприємство не здатне функціонувати лише за рахунок власних коштів.

На думку Колесникової В. М. [13, с. 6], фінансова стійкість передбачає, що фінансові ресурси вкладені в господарську діяльність, мають окупитися за рахунок грошових надходжень від неї, а отриманий прибуток повинен забезпечити самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Із табл. 1 слід виділити ключові ознаки, що враховуються при визначенні поняття "фінансова стійкість". Для цього в табл. 2 слід представити ключові ознаки, що описані у визначенні поняття. Ті ключові ознаки, що розглядає економіст у своїх працях, позначені "+", а які не розглядає – "-". Ключові ознаки, що мають найбільше позначок "+" доцільно зарахувати до основних.

Таким чином, на рисунку слід виділити ключові ознаки при визначенні поняття "фінансова стійкість".

Із рисунку видно, що першою ключовою ознакою виступає платоспроможність. Тобто фінансово стійким є підприємство, яке в змозі підтримувати платоспроможність у довгостроковій перспективі.

**Ключові ознаки при визначенні поняття "фінансова стійкість"
різними економістами**

Показники	Наявність (+) або відсутність (-) показника з точки зору автора															Ранг	
	Азрілян А. Н.	Лозовський Л. Ш.	Риманова Л.	Савицька Г. В.	Крилов С. І.	Родіонова В. М.	Федотова М. Д.	Абрютіна М. С.	Грачев А. С.	Баранов К. С.	Шмален Г.	Бочаров В. В.	Гляровська Л. Т.	Ващенко Л. О.	Колесникова В. М.		Белікова Т. В.
1. Збалансування фінансів	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2. Ліквідність активів	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3. Наявність резервів	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
4. Співвідношення власних і позикових коштів	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
5. Співвідношення довгострокових та короткострокових зобов'язань	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6. Забезпечення матеріальних обігових коштів власними засобами	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
7. Збільшення фінансового потоку	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
8. Інвестиційна привабливість	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
9. Приріст оборотного капіталу	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
10. Формування бюджету	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
11. Збереження рівноваги активів і пасивів	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
12. Мінімальний рівень ризику	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	5
13. Фінансова незалежність підприємства	-	-	-	-	+	-	-	+	+	+	+	-	-	-	-	-	5
14. Зростання прибутку та капіталу	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
15. Стан грошових коштів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	2
16. Фінансування за рахунок власних коштів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	+	3
17. Платоспроможність	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	10
18. Кредитоспроможність	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	2
19. Цілеполягаюча властивість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	1

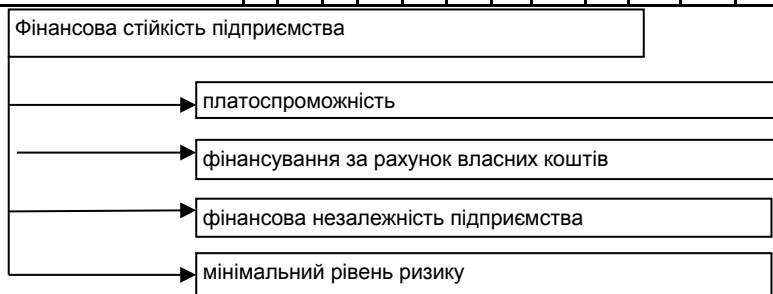

Рис. Ключові ознаки при визначенні поняття "фінансова стійкість"

Наступною ключовою ознакою є фінансування за рахунок власних коштів.

Тобто, виходячи з двох ключових ознак, можна сказати, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, який дозволяє підприємству фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів та залишатися платоспроможним у довгостроковій перспективі.

Третьою ключовою ознакою є фінансова незалежність підприємства. Тобто фінансово стійким вважається те підприємство, яке має фінансову незалежність від зовнішніх інвесторів.

І останньою ключовою ознакою виступає мінімальний рівень ризику.

Отже, враховуючи дані ключові ознаки, можна сформулювати визначення фінансової стійкості підприємства як такого стану фінансових ресурсів, який би дозволив підприємству підтримувати платоспроможність у межах мінімального рівня ризику, фінансувати свою діяльність переважно за рахунок власних коштів та бути незалежним від зовнішніх інвесторів.

Однак для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості потрібно здійснювати ефективне управління нею.

Управління фінансовою стійкістю підприємства знаходиться у полі зору науковців, які не дають однозначного визначення даного поняття. Тому в табл. 3 для наочного сприйняття слід згрупувати ці визначення.

Таблиця 3

Підходи до визначення поняття "управління фінансовою стійкістю"

Автор	Визначення поняття "управління фінансовою стійкістю"
Скляр Г. П., Педик О. О. [15]	Управління фінансовою стійкістю підприємств є системою принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності, а також забезпечення та підтримання фінансової рівноваги підприємства
Гринкевич С. С., Михайлович М. А., Ковальчук Т. І., Цивак Ю. Ю. [16; 17]	Управління фінансовою стійкістю підприємства – це система принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги
Герасименко А. М. [18]	Управління фінансовою стійкістю – це процес планування, аналізу, організації, мотивації і контролю, пов'язаний із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, який дозволяє підприємству досягти необхідного рівня фінансової стійкості
Ходякова О. В. [19]	Управління фінансовою стійкістю підприємства визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів на етапах їх життєвого циклу
М. Кравченко [20]	Управління фінансовою стійкістю – це комплекс управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стабільного фінансово-господарського становища промислового підприємства в довгостроковій перспективі

Отже, як видно із табл. 3, більшість авторів наголошують на тому, що управління фінансовою стійкістю є системою принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень.

Тому враховуючи авторське визначення поняття "фінансова стійкість" та визначення науковців щодо поняття "управління фінансовою стійкістю", можна сформулювати власне визначення поняття "управління фінансовою стійкістю підприємства".

Управління фінансовою стійкістю підприємства – це система принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів підприємства, який би дозволив підприємству підтримувати платоспроможність у межах мінімального рівня ризику, фінансувати свою діяльність переважно за рахунок власних засобів та бути незалежним від зовнішніх інвесторів.

Таким чином, фінансова стійкість підприємства є головною складовою фінансової діяльності підприємства, а ефективне управління нею дозволить підприємству бути конкурентоспроможним на ринку.

Наук. керівн. Берест М. М.

Література: 1. Азрилян А. Н. Экономический и юридический словарь / А. Н. Азрилян. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 985 с. 2. Лозовский Л. Ш. Словарь аудитора и бухгалтера / Л. Ш. Лозовский. – М. : Дело, 2003. – 225 с. 3. Римонова Л. Междисциплинарные методологические аспекты регулирования финансовой устойчивости сельхозпредприятий / Л. Римонова // АПК: экономика, управление. – 2003. – № 6. – С. 35–36. 4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібн. / Г. В. Савицька. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 662 с. 5. Крылов С. И. Методика анализа устойчивости коммерческой организации / С. И. Крылов // Финансовый Вестник: финансы, налоги, страхование, бухгалтерский учет. – 2009. – № 11. – С. 12–15. 6. Родионова В. М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В. М. Родионова, М. Д. Федотова. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 320 с. 7. Абрютин М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / М. С. Абрютин, А. В. Грачев. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 250 с. 8. Кован С. Е. Финансовая устойчивость предприятия и ее оценка для предупреждения его банкротства / С. Е. Кован, Е. П. Кочетков // Экономический анализ: теория и практика. – 2009. – № 15. – С. 52. 9. Баранов К. С. Оценка финансовой устойчивости предприятия по РСБУ и МСФО / К. С. Баранов // Международный бухгалтерский учет. – 2007. – № 10. – С. 2. 10. Бочаров В. В. Финансовый анализ. Краткий курс / В. В. Бочаров. – 2-е изд. – СПб. : Питер, 2008. – 240 с. 11. Гиляровская Л. Т. Экономический анализ / Л. Т. Гиляровская. – М. : Юнити-Дана, 2004. – 615 с. 12. Ващенко Л. О. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення / Л. О. Ващенко, П. М. Сухарев. – Донецьк : Вебер (Донецька філія), 2007. – 185 с. 13. Колесникова В. М. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах реформування податкової системи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.02 / В. М. Колесников. – Х., 2002. – 18 с. 14. Белікова Т. В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.05 / Т. В. Белікова. – Х. : Бізнес, 2006. – 20 с. 15. Скляр Г. П. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств споживчої кооперації та його удосконалення в умовах перехідної економіки [Електронний ресурс] / Г. П. Скляр, О. О. Педик. – Режим доступу :

<http://www.ukrcoopjournal.com.ua/num/Csljar.htm>. 16. Гринкевич С. С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С. С. Гринкевич, М. А. Михайлович. – М : Дело, 2008. – 362 с. 17. Ковальчук Т. І. Оцінка фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / Т. І. Ковальчук, Ю. Ю. Цивак. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Ekonomics/64131.doc.htm/. 18. Герасименко А. М. Дослідження сутності фінансової стійкості підприємства та визначення етапів управління нею / А. М. Герасименко // Управління розвитком. – 2011. – № 7(104). – С. 130–133. 19. Ходякова О. В. Механізм стратегічного управління фінансовою стійкістю промислово-господарських систем / О. В. Ходякова // Экономика и организация управления. – 2010. – № 7(1). – С. 91–104. 20. Кравченко М. С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М. С. Кравченко // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 2. – С. 61–63.